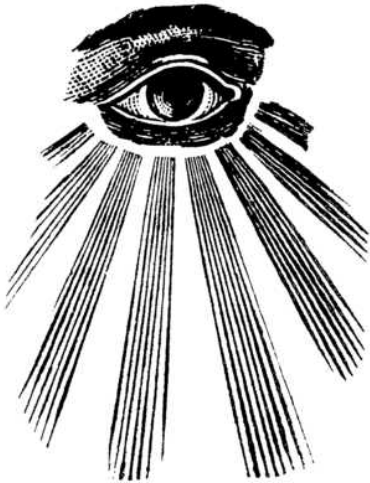

'God is soms ook een klootzak'

Is een acteur een priester of een priester een acteur? Regisseur Thomas Ryckewaert en de Gentse bisschop Luc Van Looy zochten het samen uit in de voorstelling *Genesis*.

SJOUKJE SMEDTS

Acteur-regisseur Thomas Ryckewaert had het zich afgevraagd toen hij het bisschoppelijk paleis van Gent de vorige keer verliet. Wat zou bisschop Luc Van Looy toch zien in die glazen bol op zijn tafeltje? De bisschop glimlacht als hij het hoort, en legt zijn handen voor de zoveelste keer even op de bol. "Gekregen van de boeddhisten uit

Lede", vertelt hij. "De bol helpt me om naar mensen te luisteren. Ik concentreer me er regelmatig op, maar er zitten geen geheimen in." Dan grijnst Van Looy. "Straks wil je de glazen bol nog gebruiken in je toneelstuk. Je mag, hoor, als je wilt."

De vorige keer dat Ryckewaert naar het bisschoppelijk paleis kwam, was om toestemming te vragen. De regisseur wilde een eucharistie in de Sint-Baafskathedraal onder handen nemen. "We hebben daarovergeklapt", zegt Van Looy. "Dat ging nogal vlot", vult Ryckewaert aan, nog steeds licht verbaasd. Zijn drieluik *Genesis* gaat op 19 oktober in première als onderdeel van het Possible Futures-festival van de Vooruit. Eerst met wetenschappelijke lezingen over de scheppingsverhalen, daarna met de subtiel aangepaste eucharistie, tot slot met een woordeloos theaterstuk.

"Ik had natuurlijk een ontwijde kerk kunnen zoeken, daar een acteur vooraan zetten en van de eucharistie maken wat ik maar wilde", vertelt Ryckewaert. "Het leek me toch interessanter om gelovige kerkgangers en Vooruitkettters samen te brengen in een echte eucharistie. Al zal die er deze keer een beetje anders uitzien." Ryckewaert let op zijn woorden. Telkens als hij vreest Van Looy te kunnen beledigen, voegt hij snel de woorden 'met permissie' toe aan zijn betoog. Maar de bisschop laat het over zich heen gaan. Zelfs als de theatermaker een bijbelverhaal samenvat als "eigenlijk scheidt Jezus in zijn broek". Van Looy: "Dat is nu eenmaal een Vlaamse uitdrukking."

Is dat ook wat we zaterdag mogen verwachten?

Thomas Ryckewaert: "Nee, in de beperking kent men de meester. Je moet een eucharistie trouwens amper aanpassen om er iets

theatraals van te maken. Neem nu de functie van een priester. Die is eigenlijk analoog aan de functie van een acteur. Een priester speelt ook verschillende rollen. De ene keer spreekt hij het volk rechtstreeks toe, tijdens het breken van het brood doet hij dan weer alsof hij Jezus is. En het publiek, dat komt mee op het podium als het ter communie gaat.

"Een eucharistie is in wezen interactief theater. Toch wilde ik ook thema's als twijfel en ambiguïteit aansnijden in een instituut dat uit zekerheden lijkt opgetrokken. In sommige vieringen hoor je tegenwoordig altijd maar hetzelfde terugkomen. Woorden zoals gerechtigheid, of barmhartigheid. Die begrippen worden zo vaak herhaald dat ze uitgehold raken."

U klinkt zelf al als een priester.

Ryckewaert: "Dat wil ik liever niet in de krant. (lacht) In mijn geboortedorp ben ik wel nog naar het katholieke jongenscollege gegaan. Elke dag liep ik ernaar toe met een bijbel in mijn veel te zware boekentas. Verplicht, want het boek sprak niet echt tot mijn verbeelding. Bovendien werd de godsdienstles op zo'n manier gegeven dat je niet kon geloven dat de Bijbel echt een goed boek was."

Luc Van Looy: "Ach, de Bijbel kun je toch niet ten volle begrijpen op je twaalfde. Het inzicht in wie wij zijn als mens komt niet voor de jaren."

Ryckewaert: "Terwijl ik *Genesis*, toen ik het recent las, schitterend vond. Ik las het zoals je ook het werk van Shakespeare of Dante zou lezen. Het moest niet onderdoen, integendeel. Ik wilde er meteen mee aan de slag, maar je kunt de verhalen uit het boek niet meteen in een voorstelling verwerken.

"Het was pas toen mijn moeder vroeg om nog eens mee te gaan naar de middernachtmis dat ik

beseftte dat in de kerk zelf ook telkens een theaterstuk wordt opgevoerd. Ik was op dat moment - met permissie - al lang niet meer naar een eucharistie gegaan, maar ik merkte wel dat de viering die mijn moeder en ik bezochten een absolute ramp was. De geluidsinstallatie werkte niet goed en de priester leek zelf niet te geloven wat hij deed. Toen ontstond het idee: misschien kan dit beter."

Herkenbaar voor een bisschop?

Van Looy: "Natuurlijk. Als je in een school naar verschillende lessen gaat luisteren, merk je ook dat niet alle leerkrachten even goed zijn. De ene rammelt gewoon zijn boek af. De andere kent misschien niets van wiskunde, maar geeft het vak wel. Nog anderen vertellen hun verhaal zo dat de leerlingen in slaap vallen.

"Tegelijkertijd zijn er ook leraren die wel in dialoog gaan met hun leerlingen en hen zo begeisteren. Zo gaat het ook met priesters. Het gevaar bestaat dat zij routineus te werk gaan, dat ze alleen de mis voorgaan omdat ze dat moeten doen. De mensen die naar de kerk komen, voelen dat. De mis hoeft volgens mij daarom niet noodzakelijk in alle dorpen worden gevierd. Dat de eucharistie aan kwaliteit wint, is belangrijker."

Dat klinkt als kritiek.

Van Looy: "In die uitspraak klinkt inderdaad kritiek door, maar om een kwaliteitsvolle viering te leiden, heb je nu eenmaal een groep mensen nodig. Ik kan me ook niet voorstellen dat ik zelf geëngageerd ga misvieren als er vanachter in de kerk maar drie mensen zitten. Misschien zijn er zelfs niet meer kerkgangers nodig. Als ze al rond het altaar zouden zitten, zouden ze zich al makkelijker engageren. Ook daarin lijkt misvieren op kunst en theater."

Is de eucharistie hier dan een uitstervende kunstvorm?

Van Looy: "Waarom zou dat zo

zijn?"

Omdat de kerken almaar leger lijken.

Van Looy: "Onze zalen lopen momenteel niet altijd vol, om in theatertermen te blijven. Maar de eucharistie is voor velen nog altijd een bron van grote vreugde en hoop. Op veel plaatsen wordt de mis nog intens gevierd. Inderdaad, er komen wel minder mensen op zondag naar de mis, maar dat betekent niet dat zij religie uit hun leven bannen.

"Toegegeven, wat wij vertellen is vandaag misschien een beetje wereldvreemd. Daar moeten we aan werken. Zo moeten we de taal die we gebruiken toelichten als we meer jongeren willen bereiken. De Bijbel is niet geschreven in een taal die iedereen snapt. Toch heb ik er vertrouwen in dat er altijd mensen geraakt zullen worden door het evangelie en door de liefde van God voor ons, kleine mensen."

Ryckewaert: "Zes van de zeven miljard mensen op aarde zijn religieus, je kunt religie dus moeilijk een marginaal fenomeen noemen. Je zult religie ook nooit kunnen uitroeien: de hang naar manieren om het onbegrijpelijke te kaderen, zit ingebakken in de menselijke hersenstructuur. Je moet tenslotte leren leven met de wetenschap dat je doodgaat. Met het feit dat je op een bolletje leeft in een oneindig koud en onverschillig universum, ook. Tegelijk moet je je leven betekenis geven en elkaar in de ogen kijken."

Bent u dan zelf gelovig?

Ryckewaert: "Ik ben geen praktiserend christen, maar ik geloof wel."

Van Looy: "Dat is al voldoende: 'ik geloof wel'." (glimlacht)

Ryckewaert: "Ik geloof dat mensen rituele wezens zijn. Dat zie je zelfs als je de winkels van Apple binnenstapt. De manier waarop alles daar bijna op altaartjes ligt, dat appelleert aan onze nood aan

rites. Al vind ik het Apple-ritueel niet het meest interessante. Een verhaal zoals Genesis, dat ontroert mij."

Maar u gelooft het niet?

Ryckewaert: "Nee. Genesis begint met twee aaneensluitende scheppingsverhalen, die elkaar tegenspreken. Het eerste verhaal stelt dat God hemel en aarde en alles wat erop rondliep schiep en ten slotte op de zesde dag de mens, 'als man en vrouw'. Zonder enige overgang stelt het tweede verhaal plots dat God - nog voor er dieren waren - een stuk klei nam, daar adem in blies en zo Adam schiep. Eigenlijk begint Genesis, en bij uitbreiding de ganse Bijbel, dus met de boodschap: dit is poëzie.

"Trouwens, als u me vraagt of ik geloof in God, in welke God dan? In Genesis er een almachtige en goede God, maar Hij is evengoed haatdragend en jaloers. Iedereen verdrinken en alleen Noah en zijn familie laten leven? Dat is de eerste genocide. Kortom: God is zalvend, maar hij is soms ook een klootzak. Dat maakt van hem een zeer intrigerend personage."

Monseigneur, vindt u God soms ook een klootzak?

Van Looy: "Nee, al worstel ik wel soms met de vraag wie God nu eigenlijk is. Er wordt gezegd dat Hij op de een of andere manier de kracht is achter alles wat gebeurt, maar hoe moet ik me daartegen verhouden? Geloven staat daarom voor mij gelijk aan een liefdevolle relatie hebben met God, een bron van vreugde en hoop, eerder dan een onbestemde kracht. Het doet me deugd om in mijn kapel in het bisdom te gaan zitten, aan God te laten weten dat ik er ben en verder niets te moeten zeggen of doen. Als je dat gevoel wetenschappelijk wilt uitleggen, zit je vast. Religie is geen wetenschap."

Ryckewaert: "Al zijn er overeenkomsten. Mensen gebruiken religie, wetenschap en kunst allemaal om vat te krijgen op de chaos die ons omringt. Ook via

de wetenschap slagen we daar niet altijd in. Je moet maar eens serieus proberen na te denken over de big bang en over het feit dat alles uit het niets is ontstaan. Of over het concept oneindigheid. Als het universum oneindig is en er parallele universums zijn - en daarvan bestaan wetenschappelijke bewijzen - dan is de kans dat wij drie dit gesprek in dezelfde kamer voeren in een parallel universum honderd procent. Begrijp je?"

Niet echt.

Ryckewaert: "Ik ook niet. Via de wetenschap stoten we op de grenzen van hetgene wij met onze beperkte hersenen kunnen weten. Als je echt begrijpt wat oneindigheid is, word je knettergek. Er zal dus altijd ruimte zijn voor mysterie."

Genesis (I,II,III), vandaag op locatie in Gent: deel I om 16u in de zaal van Film-Plateau, deel II om 18u in de Sint-Baafskathedraal en slotluik om 20u in Vooruit.